

KURNAZ PETİR VE NASREDDİN HOCA FIKRALARININ KONULARI ÜZERİNE BİR İNCELEME*

A RESEARCH IN TERM OF THE SUBJECTS OF HITAR PETAR AND NASREDDIN HODJA'S ANECDOTES

Müge ATAKAN*
Levent DOĞAN**

Özet

Çalışmanın amacı, konuları bakımından birbirine benzerlik gösteren Kurnaz Petir ve Nasreddin Hoca fıkralarının ortak ve farklı yönleri açısından incelenmesidir. Kurnaz Petir ve Nasreddin Hoca gibi millî bir kimlik kazanmış iki önemli fıkra tipine bağlı olarak anlatılan fıkralarda bulunan benzerliklerin ve farklılıkların irdelenmesi, yüzyıllar boyunca aynı coğrafyayı paylaşmış iki halkın karşılıklı olarak almış olduğu etkilerin ortaya konması bakımından önemlidir. Çalışmada metin merkezli tasnif yöntemi ve karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Aynı zamanda MAXQDA Nitel Veri Analizi Programından yararlanılmış, programdan elde edilen analizler çalışmada kullanılmıştır. Kurnaz Petir ve Nasreddin Hoca fıkraları konuları bakımından değerlendirildiğinde, fıkraların odak noktasının sosyal hayatın içinde kurulan ilişkiler ve bu ilişkilerden doğan çarpıklıklar olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, Kurnaz Petir ve Nasreddin Hoca fıkraları arasında konuları bakımından birbirine benzerlik gösteren fıkralar karşılaştırıldığında, pek çok ortak ve farklı unsurun bulunduğu belirlenmiştir. Birbirine benzer gelişen giriş bölümlerinin ardından gelişme ve sonuç bölümlerinin farklı seyrettiği fıkralara rastlanmıştır. Aynı zamanda eleştirilen

* Araştırma Makalesi: **Geliş tarihi:** 19.02.2024; **Kabul tarihi:** 12.04.2024
Kaynak gösterilme: ATAKAN, M.-DOĞAN, L. (2024): Kurnaz Petir ve Nasreddin Hoca Fıkralarının Konuları Üzerine Bir İnceleme, *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 16 /1, s. 67-84.

Bu çalışma Dr. Öğr. Üyesi Levent DOĞAN'ın danışmanlığında Müge ATAKAN tarafından 2023 yılında hazırlanan “*Bulgar Fıkra Tipleri ile Türk Fıkra Tiplerinin Karşılaştırılması Üzerine Bir İnceleme: Kurnaz Petir (Hitir Petir) ve Nasreddin Hoca Örneği*” adlı Doktora Tezinden türetilmiştir.

* Dr., Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Filoloji Bölümü Edirne / TÜRKİYE mugesamdan@hotmail.com <https://orcid.org/0000-0002-5841-4703>

** Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Edirne / TÜRKİYE ldogan@trakya.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-0538-4002>

davranışın ve ana fikrin benzer özellikler göstermesine rağmen çeşitli boyutlarda farklılıkların yer aldığı fıkralar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kurnaz Petir, Nasreddin Hoca, fıkra, konu

Abstract

The aim of the study is to examine the anecdotes Hitar Petar and Nasreddin Hodja, which are similar to each other in terms of their subjects, in terms of their common and different aspects. Examining the similarities and differences in the anecdotes told based on two important anecdotes types that have gained a national identity, such as Hitar Petar and Nasreddin Hodja, is important in revealing the mutual influences of two people who have shared the same geography for centuries. Text-centered classification method and comparison method were used in the study. At the same time, MAXQDA Qualitative Data Analysis Program was used and the analyzes obtained from the program were used in the study. When Hitar Petar and Nasreddin Hodja anecdotes are researched in terms of their subjects, it is seen that the focus of the anecdotes is the relationships established in social life and the distortions arising from these relationships. In addition, when anecdotes between Hitar Petar and Nasreddin Hodja anecdotes, which are similar to each other in terms of their subjects, were compared, it was determined that there were many common and different elements. It has been observed that there are anecdotes in which the development and conclusion sections follow different introductory sections that are similar to each other. At the same time, although the criticized behavior and the main idea have similar characteristics, anecdotes with differences in different dimensions have been identified.

Keywords: Hitar Petar, Nasreddin Hodja, anecdote, subject

Giriş

Halk edebiyatının anlatma esasına bağlı türlerinden biri olan fıkralar, uzun bir geçmişe ve yayılma sahasına sahiptir. Yapısında bulundurduğu mizah, hiciv, tenkit, ders verme gibi özellikleri bakımından, karşılaşılan aksaklıkların ve çarpıklıkların eleştirilmesinde sıklıkla başvurulmuş bir araç olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda da fıkralar, malzemesi olduğu ve kendisini temsil etme yetkisi verilen halkın olaylar karşısında sergilediği refleksleri, yaklaşım biçimini, olumlu ve olumsuz özelliklerini üzerinde taşır (Elçin, 2004). Aynı zamanda içinde doğduğu halkın sahip olduğu milli hafıza, gelenekler, ortak hassasiyetler, ahlak ve değer yargıları gibi daha pek çok özgün niteliğin gelecek kuşaklara aktarımında önemli bir rol oynar. Kolektif edininlerin aktarımı, fıkraya konu teşkil eden olayın ve iletilmek istenen düşüncenin zaman ve mekân unsurları yardımıyla fıkra tipleri üzerinden gerçekleştirilir (Ekici, 2009).

Çalışmada Bulgar ve Türk fıkralarının en önemli fıkra tipleri olan Kurnaz Petir ve Nasreddin Hoca'ya bağlı olarak gösterilen fıkralar konuları bakımından incelenmiştir. Çalışmada metin merkezli tasnif yöntemi ve karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Aynı zamanda MAXQDA Nitel Veri Analizi Programından alınan analizlerden yararlanılmıştır. Kurnaz Petir fıkraları Slavi Ganey'in 2019 yılında "Kurnaz Petir ve Nasreddin Hoca" (*Hitar*

Petr i Nastradin Hodja) adı ile yayınladığı kitabından alınarak kullanılmıştır (Ganev, 2019). Fıkralar için çeviri desteği alınmıştır. Nasreddin Hoca fıkraları ise Saim Sakaoğlu ve Ali Berat Alptekin'in 2014 yılında yayınladığı "*Nasreddin Hoca*" adlı kitaptan alınmıştır (Sakaoğlu & Alptekin, Nasreddin Hoca, 2014). Her iki fıkra tipinden de 100 olmak üzere toplamda 200 fıkra çalışmaya dahil edilmiştir. Fıkralar, kaynak metinde mevcut olan yazım şekline ve çevirilere bağlı kalınarak kullanılmıştır. Devrik cümle yapıları değiştirilmemiş, büyük-küçük harf gösterimleri olduğu gibi verilmiştir. Çalışmada menşe ve varyant araştırmasına yer verilmemiştir. Bu sebeple de incelenen fıkralar hakkında bu bağlamda bir değerlendirme yapılmamıştır. Kullanılan fıkralar ekler başlığı altında, Kurnaz Petir fıkraları için KP, Nasreddin Hoca fıkraları için ise NH kısaltması ile bu çalışmaya özgü bir şekilde numaralandırılarak verilmiştir.

Fıkra Kavramı

Türk Halk Edebiyatında fıkra kavramına bakıldığında ilk olarak "*küg*" ve "*külüt*" kelimeleri kaşıma çıkmaktadır. Bu kelimelerin Kaşgarlı Mahmut tarafından Türkçe'nin bilinen en eski sözlüğü olan Divânü Lügâti't-Türk'te "*halk arasında dilden dile dolaşan güldürücü şeyin adı*" ve "*insanlar arasında gülünecek kişi*" olarak tanımlandığı görülmektedir (Mahmut, 2018). Daha sonra bu kelimelerin yerine "*kıssa, masal, nükte, mizah, hikâye, latife*" gibi kelimeler kullanılmaya başlamıştır (Özkan, Nasreddin Hoca Tarihi Şahsiyeti ve Fıkraları Üzerine Bir İnceleme, 1983). 16. yüzyıl itibarıyla de "*latife*" sözü ile edebî bir terim olarak yaygınlık kazanmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında fıkra türü "*halkın yarattığı güldürücü hikâyeler*" olarak nitelendirilmeye başlamıştır. Bu niteleme, Avrupalı araştırmacıların fıkrayı "*anecdote*" adı altında incelemesi ile eş zamanlı olarak gerçekleşmiştir (Altunel, 1990). Anekdot kelimesi Yunanca "*anekdota*"dan gelmektedir ve "*yayımlanmamış, çıkmamış*" anlamındadır. Anekdot kelimesinin günümüzdeki anlamına gelmesi ise Bizanslı tarihçi Prokopios'un yazdığı ve yabancı dillere "*yayınlanmamış anılar*" ya da "*gizli tarih*" olarak çevrilmiş kitabının orijinal adı olmasından kaynaklanmaktadır (Yıldırım, 2016).

Fıkra kavramı üzerine yapılan sözlük tanımları ise şu şekildedir: Türk Dil Kurumu tarafından dilimize Arapça'dan geçmiş bir kelime olan fıkra "*kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâyecik*", Fransızca'dan geçmiş bir kelime olan anekdot (anecdote) ise "*hikâyecik*" olarak tanımlanmaktadır (TDK). Ferit Devellioğlu Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat'ta fıkranın tanımını "*3. kısa hikâye, masal, kıssa.*" olarak vermiştir (Devellioğlu, 2012). Ötügen Türkçe Sözlük'te anekdotun tanımı, "*(Fr. anecdote) is. İlginç ve az bilinen bir olayın kısa ve özlü anlatımı*" şeklindedir (Çağbayır, 2006). Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü ise fıkrayı "*Temelinde az çok mizah, nükte, hiciv hatta tenkit unsuru taşıyan, günlük olaylardan*

hareketle hisse kapmayı hedef tutan sözlü, kısa, mensur hikâye” olarak tanımlanmaktadır (Kaya, 2007).

Fıkra, bu alanda çalışmalar yapan araştırmacılar tarafından da çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Dursun Yıldırım’ın fıkra tanımı şu şekildedir:

“Fıkra, hikâye çekirdeğini hayattan alınmış bir vak’a veya tam bir fikrin teşkil ettiği kısa ve yoğun anlatımlı, beşerî kusurlarla içtimai ve gündelik hayatta ortaya çıkan kötü ve gülünç hadiseleri, çarpıklıkları, zıddiyetleri, eski ve yeni arasındaki çatışmaları sağduyuya dayalı ince bir mizah, hikmetli bir söz, keskin bir istihza yoluyla yansıtan; umumiyetle bir fıkra tipine bağlı olarak nesir diliyle yaratılmış, sözlü edebiyatın müstakil şekillerinden ibaret yaygın epik-dram türündeki realist hikâyelerden her birine verilen isimdir.” (Yıldırım, 2016).

Şükrü Elçin *“Umumiyetle gerçek hayat hâdiselerinden hareketle 'hisse' kapmayı hedef tutan ve temelinde az çok nükte, mizah, tenkid ve hiciv unsuru bulunan sözlü, kısa, mensur hikâyelere fıkra denir”* görüşünü açıklamıştır (Elçin, 2004). Saim Sakaoğlu ise *“İnsanları bazen güldürmek ve eğlendirmek; bazen de düşündürmek ve ders vermek amacıyla anlatılan, genellikle gerçek olaylara dayanan, kısa nesir şeklindeki halk anlatmalarımızı fıkra diye tanımlayabiliriz”* şeklinde ifade etmektedir (Sakaoğlu, 1984).

Fıkralar, masal ve hikâye gibi diğer halk edebiyatı türleri ile birtakım benzer özellikler sergilemektedir. Fıkralar, Antti Aarne ve Stith Thompson tarafından müstakil bir şekilde ele alınmamış ve masal alt başlığı altında incelenmiştir. Bu durum, Bulgar Halk Edebiyatında da kendini göstermektedir. Bulgar halk bilimi araştırmacıları yaptıkları çalışmalarında fıkraya ya hiç yer vermemiş ya da masal başlığı altında ele almıştır (Vılçev, 1975). A. Teodorov Balan gibi araştırmacılar fabl ve efsane dışındaki tüm türleri masal başlığı altında incelerken (Balan, 1896), M. Arnaudov efsaneleri de bu başlık altında vermiştir (Arnaudov, 1905). Bulgar Halk Edebiyatı alanında fıkraları konu alan az sayıda ve bunlara benzer diğer çalışmalarda da fıkraların yapı ve muhteva özellikleri bir incelemeye tabi tutulmamış ve yapı unsurları bakımından değerlendirme yapılmamıştır (Dinekov, 1963; Vılçev, 1975).

Bulgar Halk Edebiyatında fıkra kavramına baktığımızda, ilk olarak türler arasında benzerliklerin ve tanımlamalarda birbirinin yerine kullanımların söz konusu olduğu görülmektedir. (Vılçev, 1975). Bu durum yapı bakımından fıkraların karakteristik özelliklerinin dışına çıkan ve diğer türlere yakın özellikler gösteren malzemenin mevcut olmasına bağlanmaktadır (Dinekov, 1963; Vılçev, 1975). Ancak Bulgar Halk Edebiyatı alanında *“anekdot”* (анекдот) kelimesi *“önemli bir insanın hayatından komik bir olayın çoğunlukla biraz abartılı bir şekilde anlatıldığı veya zekâsının vurgulandığı kısa mizahî hikâye.”* tanımı etrafında toplanmaktadır (Lübomir Georgiev,

1968; Reçnik na Bılgarskiya Ezik). Aynı zamanda Edebiyat Terimleri Sözlüğü “...bizim folklorumuzda çoğu anekdot Kurnaz Petır adı etrafında gruplandırılmıştır.” ifadesine de yer vermektedir. (Lübomir Georgiev, 1968; Reçnik na Bılgarskiya Ezik). Zeynep Zafer, 2018 yılında yayınladığı Türkçe-Bulgarca Sözlük’te fıkra, anekdot ve hikâyecik kelimelerini “анекдот, виц” (anekdot, vitz) olarak tanımlamaktadır (Zafer, 2018). Bulgar Dili Enstitüsü’nün hazırladığı Bulgar Dili Sözlüğü Almanca nükte/şaka anlamında olan “witz” kelimesinden alınan Bulgarca “vitz” (виц) kelimesini de “*esprili bir sonla biten eğlenceli, kısa bir sözlü hikâye; anekdot*” olarak tanımlanmaktadır (Reçnik na Bılgarskiya Ezik).

Kurnaz Petır

Kurnaz Petır Bulgar fıkralarının ana kahramanıdır ve Bulgar fıkraları yaygın olarak Kurnaz Petır fıkra tipine bağlı olarak anlatılmaktadır. Kurnaz Petır, Bulgar halkının üstün gelme yeteneklerini, zekasını, olumlu özelliklerini barındıran, millî karakter kazanmış önemli bir fıkra tipidir (Dinekov, 1963).

Bulgar fıkralarında büyük öneme sahip olan Kurnaz Petır’ın yaşamış bir kişi olup olmadığı çeşitli çalışmalarla ortaya konmaya çalışılmıştır. Kurnaz Petır’ın yaşamış bir kişi olduğu yönünde kanıt bulunmadığı bilgisi pek çok çalışmada yer almaktadır (Vılçev, 1975; Acaroğlu, 2007; Tsankova, 2022). Kurnaz Petır’ın ortaya çıkışı sürecine baktığımızda da farklı görüşlerin ortaya atıldığı görülmektedir. Dinekov, Orta Çağ dönemine ait fıkra kayıtlarının mevcut olmaması sebebiyle, Kurnaz Petır’ın tam olarak ne zaman ortaya çıktığı konusunda kesin bir yargıya varmanın mümkün olmadığı görüşündedir (Dinekov, 1963). Vılçev ise konuyu geniş bir çerçevede değerlendirerek 16. ve 17. yüzyılların muhtemel tarihler olduğunu savunur (Vılçev, 1975). Bulgar bilim insanları, Bulgar halkının Osmanlı Devleti’nin hakimiyeti altında geçirdiği sürecin, bu karakterin ortaya çıkışında önemli bir rol oynadığı görüşünde birleşmektedir (Dinekov, 1963; Vılçev, 1975). Aynı zamanda Nasreddin Hoca’nın Kurnaz Petır’ın ortaya çıkmasında ve “*Nasreddin Hoca’nın Bulgar ikizi*” olarak anılmasında büyük bir rolü olduğu bu alanda çalışmalar yapan araştırmacılar tarafından kabul edilmektedir (Süleymanoğlu Yeniso, 2002; Acaroğlu, 2007; Radev, 2013). Bu konuda Vılçev’in “*Kurnaz Petır siması Akşehirli filozofun simasıyla doğmuştur.*” ifadesi de dikkat çekicidir (Vılçev, 1975).

Yazılı kaynaklarda Kurnaz Petır adı ilk kez 1870 yılında “*Makedonya*” gazetesinde geçmektedir. Dergide P.R. Slaveykoy tarafından halk hikâyelerini derlemek üzere bir çağrı yayınlanmıştır. Marko K. Tsepenkov adlı muhabirden gelen mektupta yer alan “*Kurnaz Petır’ın hikâyelerini derledim ve bunların yayınlanmak üzere bir kitapta bir araya getirilebileceği kanaatindeyim, bir Bulgar Nastradin Hoca- Kurnaz Peyo*” ifadeleri yer almaktadır (Vılçev,

1975). Daha sonra Kurnaz Petir fıkraları müstakil bir kitap halinde İliya Bliskov tarafından 1873 yılında “*Kurnaz Petir*” (Hitir Petir) adı ile yayınlanmıştır. Kurnaz Petir’a ait olarak gösterilen dokuz fıkranın yer aldığı kitapta Kurnaz Petir’ın fizikî görüntüsü hakkında bilgilere de yer verilmiştir (Bliskov, 1873). İlerleyen yıllarda Bulgar Halk Edebiyatı alanında yayınlanan pek çok çalışmada Kurnaz Petir ve Nasreddin Hoca’nın araştırma konusu olarak seçildiği görülmektedir.

Nasreddin Hoca

Nasreddin Hoca Türk dünyasının yanı sıra uluslararası çapta varlık gösteren, üzerine sayısız çalışmanın yapıldığı oldukça önemli bir simadır. Türk Halk Edebiyatı alanında fıkra denince akla gelen ilk isim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nasreddin Hoca’nın yaşamı ve tarihi kişiliğinin ortaya konması konusunda pek çok araştırmacı çalışmalarda bulunmuştur. Bu çalışmalarda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Rene Basset ve Fehim Bayraktareviç, Nasreddin Hoca’nın yaşamış bir kişi olmadığı yönünde görüş bildiren isimler arasındadır (Kalaycı, 2018). İlhan Başgöz ve Saim Sakaoğlu gibi pek çok araştırmacı ise Nasreddin Hoca’nın yaşamış bir kişi olduğu yönünde fikir bildiriminde bulunmuşlardır. İlhan Başgöz “*Bize göre 13. yüzyılda yaşamış Nasreddin Hoca adında bir insan vardır. Fıkra kahramanımızın bu yüzyılda yaşadığından kuşku duymak için bir neden göremiyoruz.*” (Başgöz, 1999) derken, Saim Sakaoğlu “*Yaşadığını kabul ettiğimiz 13. yüzyıldan günümüze kadar artan bir ilgi ve sevgiyle taşınan Nasreddin Hoca fıkraları günümüzde inanılmaz bir sayıya ulaştırılmıştır.*” (Sakaoğlu & Alptekin, Nasreddin Hoca, 2014) ifadesinde bulunmuştur. Nasreddin Hoca’nın doğum tarihi ve yeri hakkında da farklı görüşler ortaya atılmıştır. Ancak araştırmacılar Nasreddin Hoca’nın 1208’de Eskişehir’in Sivrihisar ilçesinin Hortu Köyü’nde doğduğu konusunda birleşmişlerdir (Sakaoğlu & Alptekin, Nasreddin Hoca, 2014; Türkmen, 1999). Nasreddin Hoca’nın ölüm tarihi konusunda ise 1284-1285 tarihleri verilmektedir (Duman, Nasreddin Hoca-Cuha İlişkinin Kısa Tarihi, En Eski Cuha Fıkraları ve Nasreddin Hoca Fıkralarının Cuha Fıkralarından Ayırdedilmesi İçin Bazı Ölçütler, 2009; Kalaycı, 2018). Nasreddin Hoca’nın ailesi, eğitim hayatı, yaptığı iş gibi konularda bilgiler kısıtlıdır. Babası Abdullah Efendi, annesi Sıdika Hatun’dur. İki kızı ve bir oğlu vardır. Eğitim hayatı Hortu’da medresede başlamıştır. Sivrihisar’a göçtükten sonra da Konya’da dönemin alimlerinden fıkıh eğitimi almıştır (Kalaycı, 2018). Daha sonra gölge kadısı (kadı namzeti) olarak görev yapmıştır (Önder, 1996).

Nasreddin Hoca’nın sözlü olarak varlık göstermeye başlaması 13. yüzyıla dayanmaktadır. 1840 tarihli Saltukname de buna kanıt olarak gösterilmektedir (Tatarlı, 1997). Saltukname’den sonra Nasreddin Hoca fıkraları Mehmet Gazfili, Güvahi, Lamii Çelebi ve Taşlıcalı Yahya Bey gibi isimler tarafından yazıya aktarılmaya başlamıştır. 16. yüzyıl itibarıyla de

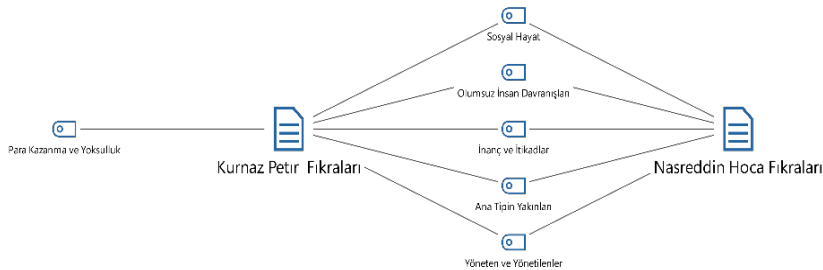
fıkralar yazma kitaplar haline getirilmiştir. Bu eserlerin en eskisi 1571 yılında yazılan “*Hikayet-i Kitab-ı Nasreddin*”dir (Duman, Nasreddin Hoca ve 1555 Fıkrası, 2008). İlk basılı kitap ise 1837’de yayınlanan ve 134 Nasreddin Hoca fıkrasının yer aldığı “*Letaif*” adlı eserdir (Duman, Nasreddin Hoca-Cuha İlişkisinin Kısa Tarihi, En Eski Cuha Fıkraları ve Nasreddin Hoca Fıkralarının Cuha Fıkralarından Ayırdedilmesi İçin Bazı Ölçütler, 2009).

Nasreddin Hoca fıkralarının yayılma sahasına bakıldığında sadece Türk dünyasında değil, Türklerin temas halinde bulunduğu diğer toplumların sözlü ve yazılı edebiyatlarında da önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Özkan, Türk Dünyasında ve Komşu Ülkelerde Nasreddin Hoca, 1997). Bu bağlamda Nasreddin Hoca fıkralarının Balkanlarda ve Bulgaristan’daki etkisi de yadsınamaz bir gerçektir. Nasreddin Hoca fıkralarının Balkanlarda yayılması hakkında araştırmacılar farklı yüzyıllara (14.-15. yüzyıllar ile 15.-16. yüzyıllar) işaret etmektedir (Yenisoy, 2008). Bulgaristan’da varlık göstermeye başlaması konusunda Vilçev, 16. ve 17. yüzyıllara işaret etmektedir (Vilçev, 1975). Nasreddin Hoca’nın Bulgaristan’da ortaya çıkmasının ardından da Kurnaz Petir’in karşıt bir karakter olarak yaratıldığı görüşü yaygındır (Duman, Nasreddin Hoca ve 1555 Fıkrası, 2008).

İnceleme

Kurnaz Petir ve Nasreddin Hoca fıkralarında oldukça renkli bir konu yelpazesi karşımıza çıkmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen fıkralar MAXQDA Nitel Veri Analizi Programında ele alındığında, konu ana teması altında 6 alt kod oluşturulmuş ve bu alt kodlar 248 kez kodlanmıştır. Fıkralar konularına göre tasnif edilirken, aynı fıkranın birden fazla konuya dahil edilmesi sebebiyle birden fazla konu altında kodlanan fıkralar da söz konusu olmuştur. Kurnaz Petir ve Nasreddin Hoca fıkralarında tespit edilen ana konular Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Fıkralarda Tespit Edilen Ana Konular

Kaynak: MAXQDA Analytics Pro 2020 programında yapılan analizler kapsamında yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 1’de gösterildiği gibi, Kurnaz Petır ve Nasreddin Hoca fıkralarında konular sosyal hayat, olumsuz insan davranışları, inanç ve itikadlar, ana tipin yakınları, yöneten ve yönetilenler ile para kazanma ve yoksulluk olmak üzere altı ana başlık altında sınıflandırılabilir. Sosyal hayatı konu alan fıkralarda; komşuluk ilişkileri, alacak verecek meseleleri, misafirlik gibi, olumsuz insan davranışlarını konu alan fıkralarda; yalan söyleme, cimrilik, hırsızlık, adaletsizlik gibi, inanç ve itikadlar ile ilgili fıkralarda; namaz kılma, muska yazma ile hacı, peygamber, cennet ve cehennem gibi ifadeler, ana tipin yakınları ile ilgili fıkralarda; ana tipin hanımı/karısı, kardeşi, kızı gibi, yöneten ve yönetilenler ile ilgili fıkralarda; kadı, paşa, vali, subaşı gibi alt tiplerin yer aldığı fıkralar olarak tasnif edilebilir. Fıkralar, tespit edilen konuları bakımından karşılaştırıldığında Kurnaz Petır fıkralarında rastlanan para kazanma ve yoksulluk dışındaki konuların iki fıkra tipinde de ortak olduğu tespit edilmiştir.

Kurnaz Petır ve Nasreddin Hoca fıkralarında konuların yoğunlukla sosyal hayat ve sosyal hayatın içinde kurulan ilişkiler ve bu ilişkilerin içinde ortaya çıkan çarpıklıklardan oluştuğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, incelenen iki yüz fıkra arasında sekiz fıkroda farklı boyutlarda benzerliklere rastlanmıştır. Bu fıkralar, ortak ve farklı yönleri bakımından örneklerle ele alınarak karşılaştırılmıştır. Örnekler, ekler bölümünde verilen metinlerden alınmıştır. Çalışmada menşe ve varyant araştırmasına yer verilmemiş olması sebebiyle de bu bağlamda bir değerlendirme yapılmamıştır.

KP1 ve NH1 numaralı fıkralarda ana tipin gittiği bir evde ev sahibinin kapıyı açmaması ve evde yokmuş gibi davranması üzerine ana tip durumu fark etmektedir:

“O zaman efendine şunu ilet...diye başlamış Kurnaz Petır. Ona ilet ki asla onun için pahalı olan bir şeyi unutmasın. Ben nasıl unutmuyorum alacak olduğum parayı, o da evden çıktığında kafasını camda unutmasın.” (KP1),

“Ev sahibine söyleyin, bir daha bir yere giderken başını pencerede unutmasın.” (NH1).

Bu fıkralarda (KP1, NH1) ana tiplerin ziyaret ettikleri evin kapısını çalması ve ev sahibinin evde değilmiş gibi davranması ortak unsur olarak tespit edilmiştir. KP1 numaralı fıkroda Kurnaz Petır kâtip olarak yanında çalıştığı zengin bir adamın evine parasını istemek için gitmektedir. NH1 numaralı fıkroda ise Nasreddin Hoca ev sahibi tarafından davet edilmesi sebebiyle kapıyı çalmaktadır. Fıkralar, ana tiplerin bir adamın evine gidip kapıyı çalmalarındaki sebepler bakımından farklılık göstermektedir. KP1 numaralı fıkroda alt tipin maddi durumu hakkında bilgi verilirken, NH1 numaralı fıkroda böyle bir ifade bulunmamaktadır. Aynı zamanda KP1 numaralı fıkroda ev sahibinin yanında çalışan kişilerden biri ev sahibinin evde olmadığını ana tipe

bildirmektedir. NH2 numaralı fıkralarda ise ev sahibinin sesini değiştirerek farklı biri gibi davranması ve ev sahibinin evde olmadığını söylemesi de bir diğer farklılıktır.

KP2 ve HN2 numaralı fıkralarda ana tipin evine hırsız girmektedir. Ana tip hırsızın peşinden gitmekte ve hırsıza yetişmektedir:

“– Çocuklar, demiş Petir. – Benim eşyalarımı başka eve taşıdığınızı gördüm ve beklememeye karar verdim. Bende yardım edebilirim yani! Başka defa böyle bir işe kalkıştığınızda bana da haber verin!” (KP2),

“Be adam ne kıızıyorsun? Senin sırtındakiler bizim evin eşyaları değil mi? Ben de buraya yeni taşıdığınızı sanıyordum!” (NH2).

Bu fıkralarda (KP2, NH2) ana tipin evine hırsız girmesi ve sonrasında hırsız takip etmeye başlayıp yakalaması ortak unsurlardır. Aynı zamanda iki fıkralarda da ana tipler eşyalarının yeni bir eve taşınması konusunda hırsızlara son sözlerini söylemektedir. Bu fıkralarda tespit edilen farklılıklar ise şu şekilde sıralanabilir: KP2 numaralı fıkralarda ana tip geç bir saatte geldikten sonra eve hırsız girdiğini fark etmektedir. NH2 numaralı fıkralarda ise ana tipin uyuduğu sırada eve hırsız girmektedir. KP2 numaralı fıkralarda hırsızlar evde delik bir kap bırakmıştır ve ana tip bu kap ile birlikte hırsızları takip etmeye başlamıştır. NH2 numaralı fıkralarda ise ana tip hırsız kapıdan çıkacakken uyanmakta ve hırsızın peşine düşmektedir. KP2 numaralı fıkralarda Kurnaz Petir hırsızları yolda yakalarken, NH2 numaralı fıkralarda Nasreddin Hoca hırsız ile birlikte hırsızın evine girmektedir.

KP3 ve NH3 numaralı fıkralarda eşleri ile uyumak üzere olan ana tipler dışarıdan duyulan sese bakmak için dışarı çıkmaktadır:

“– Karıcığım sana şu kadarını söyleyeyim, her şey bizim battaniye içinmiş.” (KP3),

“Sorma hatun, kavganın sebebi bizim yorganmış; yorgan gitti, kavgaa bitti.” diye cevap verir.” (NH3).

KP3 ve NH3 numaralı fıkralarda olay örgüsü bakımından birbirine paralel bir yapı görülmektedir. Giriş bölümünde ana tiplerin uyumak üzere olması, eşlerinin ısrarı üzerine dışarıdan gelen sese bakmak için dışarı çıkması, havanın soğuk olması ve üşümek için üzerlerine aldıkları eşyanın hırsızlar tarafından çalınması bütünüyle benzerlik göstermektedir.

KP4 ve NH4 numaralı fıkralarda, dönemin idarî yöneticilerinden biri olan ve bireyler arasında ortaya çıkan hukukî anlaşmazlıkları çözümlmek, davaları karara bağlamak gibi görevleri bulunan kadının yanlış kararı eleştirilmektedir:

“...elini kaldırıp kurnaz adama iki tokat atmış. O kadar sert vurmuş ki, şapkası yere düşmüş.” (KP4),

(Kadı:) “– Sana kırık bir sürahi ile şarap versin, sen de kendine ikram et. Bu şekilde kayıplarını ve üzüntülerini alırsın.” (KP4),

“Kadıya öyle bir vurmuş ki, başındaki sarığı yere düşmüş.

(Kurnaz Petir :) “– Al sana bir tokat, kadı efendi! diye bağırılmış. – Git ve çorbacı oğlunun elindeki kırık şarap sürahisini al. Zaten onu bana verecektin!” (KP4),

“Tokat atan adam Kadı Efendi'nin tanıdığı çıkınca Kadı Efendi kararını verir ve şöyle der:

“Tokat atmanın bedeli bir akçedir. Ver de kurtul.”

Adam bir akçeyi getirmeye gider ama bir türlü gelmez. Beklemekten sıkılan Hoca kalkıp Kadı Efendi'nin ensesine bir tokat atar ve ardından cevabını veriverir:

“Kadı Efendi, adamın parayı getireceği yok. Getirirse de sana attığım tokadın cezası olarak alıverirsin.”” (NH4).

Fıkralarda, (KP4, NH4) ana tipe bir alt tip tarafından tokat atılması üzerine kadıya başvurulması; kadının tokat atan adamı tanıması sebebiyle taraflı bir ceza vermesi; bu karar üzerine ana tiplerin kadıya tokat atarak aynı cezayı vermesini istemesi ortak unsur olarak belirlenmiştir. Bu fıkralarda bulunan farklılıklara baktığımızda ise ilk olarak KP4 numaralı fıkrada dönemin varlıklı kişilerini temsil eden ve “çorbacı” olarak adlandırılan alt tipin yer aldığı görülmektedir. Aynı zamanda dönemin sosyal yapısı hakkında bilgilerin de verildiği fıkrada, zenginlerin fakirlerle dalga geçtiği ve bunun karşılığında herhangi bir ceza almadıkları da belirtilmektedir. NH4 numaralı fıkrada ise bu yönde bir ifade bulunmamaktadır. KP4 numaralı fıkrada kadı ceza olarak kırık bir sürahidan ana tipe şarap ikram edilmesine, HN4 numaralı fıkrada ise ana tipe bir akçe ödenmesine hükmetmektedir. Bu bağlamda da kadının verdiği ceza, fıkralarda bulunan bir diğer farklılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Fıkralar, adaletsizlik, sosyal ve siyasi çarpıklıklar, ekonomik sorunlar gibi günlük yaşamda maruz kalınan farklı boyutlardaki olumsuzlukları eleştirmede kullanılan önemli bir halk edebiyatı türüdür. Aynı zamanda fıkralar, malzemesi olduğu halkın edindiği millî hafızanın, kolektif bilgi ve tecrübenin gelecek kuşaklara aktarımında da rol oynar. Eleştiri ve aktarım, fıkraya konu olan olayın, şahıs kadrosu yani fıkra tipi ya da tipleri aracılığıyla zaman ve mekân düzlemine oturtulması ile gerçekleşir. Bu bağlamda fıkraların yapı unsurlarının irdelenmesi ve karşılaştırılması, edinilmiş bilgi ve tecrübenin ortaya konmasına kaynaklık eder. Çalışmada, fıkralar konuları bakımından bir

incelemeye tabi tutulmuş ve birbirine benzer bir içeriğe sahip olan fıkralarda tespit edilen ortak ve farklı özellikler karşılaştırmalı bir şekilde değerlendirilmiştir. Kurnaz Petir ve Nasreddin Hoca fıkraları arasından ele alınan iki yüz fıkra incelendiğinde, fıkraların yoğun olarak sosyal hayat, olumsuz insan davranışları, inanç ve itikadlar, ana tipin yakınları, yöneten ve yönetilenler ile para kazanma ve yoksulluğu konu aldığı görülmektedir. Bu fıkralar konuları bakımından karşılaştırıldığında, birbirine pek çok açıdan benzer unsurlar barındırdığı ancak aynı zamanda birtakım farklılıkları da muhteva ettiği tespit edilmiştir. İncelenen fıkralar arasında konu bakımından birbirine son derece yakın özellikler gösteren fıkraların mevcut olduğu belirlenmiştir. Bu fıkralar arasında, ilk olarak giriş bölümünün birbirine benzer bir düzlemde başladığı dört fıkroda; ana tiplerin bir evin kapısını çaldığı (KP1, NH1), eşleri ile uyumak üzere oldukları sırada dışarıdan ses duyulması sebebiyle dışarı bakmaya çıktığı (KP3, NH3) görülmektedir. İki fıkroda (KP2, NH2) giriş bölümünün farklı başlamasına rağmen, olay örgüsünün gelişme ve sonuç bölümünün benzer bir şekilde seyrettiği belirlenmiştir. Bu fıkralarda giriş bölümü, ana tipin eve geldiğinde eve hırsız girdiğini fark etmesi (KP2) ve ana tip uyurken eve hırsız girmesi (NH2) ile başlamaktadır. Daha sonra ana tipin hırsız takip etmesi ve eşyalarını yeni eve taşımaları konusunda yardım edebileceğini söylemesi ile de sonlanmaktadır (KP2, NH2). Ana fikri bakımından birbirine yakın bir özellik gösteren diğer iki fıkroda (KP4, NH4) ise ana tipe tokat atılması neticesinde kadıya başvurulması, kadının da taraflı karar vermesi fıkranın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Ancak bu fıkralarda ana tipe kırık bir sürahidenden şarap ikram edilmesi (KP4) ve bir akçe ödenmesi (NH4) gibi ana tipi memnun etmeyen bir karar verilmektedir. Bu fıkralardaki (KP4, NH4) en dikkat çekici farklılığın da kadının verdiği cezalar olduğu görülmektedir.

Kurnaz Petir ve Nasreddin Hoca, malzemesi olduğu halkların kendini temsil etme yetkisi verdiği ve içtimai meselelerde sözünü emanet ettiği en önemli fıkra tipleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Millî bir kimlik kazanmış bu iki önemli fıkra tipinin fıkraları arasında konuları bakımından birbirine benzer özellikler gösteren fıkraların incelenmesi ve karşılaştırılması ile pek çok ortak ve farklı unsurun mevcut olduğu belirlenmiştir. Belirlenen bu ortaklık/benzerlik ve farklılık durumu da yüzyıllar boyunca aynı coğrafyayı ve tarihi paylaşmış iki halkın sosyal, siyasal, kültürel vb. daha pek çok açıdan almış olduğu etkilerin farklı boyutlarını ortaya koymaktadır.

Ekler

Ek 1: Kurnaz Petir Fıkraları

Fıkralar Slavi Ganev tarafından “*Kurnaz Petir ve Nasreddin Hoca*” (Hitir Petir i Nastradin Hodja) adı ile yayınlanan kitaptan alınmıştır (Ganev, 2019). Fıkraların bulunduğu sayfa numaraları her bir fıkra için ayrı olacak şekilde parantez içinde

belirtilmiştir. Fıkralar “KP” kısaltması kullanılarak bu çalışmaya özgü bir şekilde numaralandırılmıştır.

KP1. Senin İçin Neyin Pahalı Olduğunu Unutma

Kurnaz Petir her zaman çorbacıardan para almak zorundaymış. Cimriymişler ya o yüzden ya iş için ödememeye bakıyorlarmış ya da olabildiğince geciktirmeye. Hatta bazıları Petir’ı bir metre geçip onu kandırmanın bir yolunu bulmayı umuyormuş. Bazen onlardan acı intikamını almış, bazen de para söz konusu olmadığında onlarla alay ediyormuş.

Kurnaz bir gün kısa süreliğine katiplik yaptığı zengin bir adamı ziyarete gitmiş. Kapıyı çalmış, ama kimse cevap vermemiş. Tekrar kapıyı çalmış ve yine yapayalnızmış. Sonunda içeriden bir kargaşa duyulmuş ve çorbacının hizmetkârlarından biri dışarı çıkmış.

- Merhaba Petir, demiş fakir işçi. – Neden geldin? Burada ne arıyorsun?
- Efendini arıyorum, diye cevaplamış Petir.
- Neden lazım? diye sormuş adam.
- Ondan alacağım para var. İş için bana ödeme yapmadı ve şimdi geldim.
- Eh güzel ama yakalayamadın. Bu sabah işe gitti ve kim bilir ne zaman evde olur.
- Öyle yani.
- Öyle.
- O zaman ona benden bir şey iletebilir misin?
- İletirim Petir. Söyle sadece.
- O zaman efendine şunu ilet...diye başlamış Kurnaz Petir. Ona ilet ki asla onun için pahalı olan bir şeyi unutmasın. Ben nasıl unutmuyorum alacak olduğum parayı, o da evden çıktığında kafasını camda unutmasın. Hadi sağlıcakla! (s. 111).

KP2. Yeni Ev

Petir sık sık işten eve geç geliyormuş. Ancak bir keresinde çok geç kalmış ve eve geldiğinde kapının kırık olduğunu fark etmiş. İçeri girdiğinde eşyalarından hiçbir iz olmadığını görmüş. Hırsızlar geride sadece delik bir kap bırakmış.

– Oyy, anam! demiş kendi kendine, kırık kabı kapıldığı gibi hırsızları kovalamak için koşmaya başlamış.

Bacaklarının tuttuğu kadar hızlı koşmuş ve mucize ya, hırsızlara yetişmiş. Hırsızlar gecenin bu saatinde biriyle karşılaştıklarına çok şaşırılmış. Hatta muhafız sanıp biraz da korkmuş. Fakat delik kabı görünce gelenin bir köylü olduğunu anlamışlar.

- Hey! diye bağırmış hırsızlardan biri. – O kabı nereye götürüyorsun?
- Çocuklar, demiş Petir. – Benim eşyalarımı başka eve taşıdığınızı gördüm ve beklememeye karar verdim. Bende yardım edebilirim yani! Başka defa böyle bir işe kalkıştığınızda bana da haber verin!

Hırsızlar öyle bir gülmüş ki, kurnazın şakasını beğenmiş ve ona eşyalarını geri vermeye karar vermişler (s. 226).

KP3. Battaniye

Evliyken Kurnaz Petir'in başına her türlü kötü şey gelmiş. Nedeni garip ama tam o sırada diğerlerini zekâsıyla alt etmektense zekâsıyla alt ediliyormuş. Ya da yaşamda kendi sorunlarını şans ile çözüyormuş. Bundan da ya mutlu oluyormuş ya da acı çekiyormuş.

Bir akşam, tam yattığı sırada Petir'in evinin önünde bir gürültü duyulmuş.

– Petre, demiş zeki güzel. – Git bak bakalım dışarıda neler oluyor.

– Hanım, bırak da uyuyayım, demiş ve diğer tarafına dönmüş.

Fakat karısı onu sırtından dürtmüş ve uyandırmış.

– Petre be, git!

– Eh be hanım, demiş Petir. – Biri bağıyor. Ne var bunda? Kalkmak istemiyorum. Yeni yattım. Uyumak istiyorum.

Ancak zeki güzel o kadar ısrar etmiş ki üçüncüye onu yataktan düşürmüş. Anlayana kadar Petir kendini yerde bulmuş.

– Tamam, tamam, demiş ve dışarı çıkmaya hazırlanmış. Dışarısoğuk olduğu için, kurnaz kendini bir battaniyeye sarmış ve çıplak ayak çıkmış. Battaniyenin altında sadece insanların uyuduğu zaman giydiği uzun bir gömlek varmış. Sorun çıkaranlar yoldan geçenler ya da komşu evdeki kavgacılar değil, çaldıklarını paylaştan bir grup hırsızmış. Öyle bir kavgâ ediyorlarmış ki, çok gürültü çıkmış. Tam dövüşeceklermiş ki evden Petir çıkınca kendini tam onların yanında bulmuş. Soyguncular irkilmiş, beklenmedik ziyaretçinin üzerine atılmışlar, onu dövmüşler, battaniyeyi kapıp kaçmışlar.

Petir, kendi de onlardan daha az korkmadığı için hemen içeri girmiş, kapıyı kilitlemiş ve tekrar yatağa bir kelime bile etmeden yatmış.

– Eee, bu gürültü neyin nesiymiş be Petre, diye fazla zaman geçmeden sabırsız karısı sormuş.

– Of, of, diyerek içini çekmiş Petir. – Karıcığım sana şu kadarını söyleyeyim, her şey bizim battaniye içinmiş (s. 222-223).

KP4. Kırık Şarap Sürâhisi

Zengin insanların fakir insanlarla dalga geçtiği sık sık görülürmüş. Kader onları bu kötü davranışları için nadiren cezalandırmış ve bu yüzden yeni zalimlikleri için arzularını engellemezlermiş. Bazen bu tür insanlar öfkelerini Petir'dan çıkarırlarmış. Çoğu zaman onlardan intikam almak için bir yol düşünüyormuş ama bazen başarısız oluyormuş. Onun gibi kurnaz bir adam bile bazen birilerinin para hırsına boyun eğmek zorunda kalıyormuş. Ama koşullar böyle olsa da adaletsizliğe karşı her zaman bir intikam buluyormuş.

Bir keresinde bir çorbacının oğlu bir masada birkaç seçkin arkadaşı ile rakı içip temiz havanın ve mezelerin tadını çıkarırken, sokakta kurnaz adamı görmüş. Fakir adam, zengin adamların muhabbetlerini yaptıkları yerin çok uzağından geçmemiş.

– Ah, bu fakir adam manzaramı bozuyor! Bakıyorum tarlalar, dağlar, açık gökyüzü, serinlik ve yırtık ayakkabılı birinin geçmesi! Onu hemen bana getirin!

O böyle konuşunca, sofradan çok uzakta olmayan yardımcıları ayağa fırlamış, Petir’ı yakalamış ve efendilerinin yanına sürüklemişler. Sonuncusu tek kelime etmemiş ve elini kaldırıp kurnaz adama iki tokat atmış. O kadar sert vurmuş ki, şapkası yere düşmüş.

– Ha göresin! Eğlencemi bozacaksın! Çabuk evine koş, yoksa benim yumruğum da oynamasın!

Petir’ın cevap verecek bir yolu yokmuş. Üç şımarık çorbacı oğlunun yardımcıları ve beş arkadaşı da masada toplanmış.

– Ah, fakir hayatı! demiş kendi kendine ve evine gitmiş.

Ancak hemen ertesi gün kabadayıyı mahkemeye çağırmış.

– Kadı karar verecek! demiş. Yalnız onunla kafa tutamam. Yaşlı kadı eğri oturuyor ama doğru karar veriyor! Yolu yok onun tarafında kalması için!

Ancak fakir adam nereden bilsin, kadının alçağın babasıyla eski arkadaş olduğunu. Gençken bile birlikte rakı içiyorlarmış. Ama yolu yokmuş. Sultanın kadısı onu dinlemiş ve hiç düşünmeden karar vermiş;

– Çorbacının oğlu sana vurduğuna göre Petir, yargılıyorum ki o suçlu!

– Ha, bunu hak ediyor! diye bağırarak kurnaz adam sevinçle.

– Hadi şimdi..., diye devam etmiş kadı kararıyla, – Sana verdiği acı, aşağılanma ve hakaret yüzünden... sana versin.

– Evet, kadı efendi, bana ne versin?

– Sana kırık bir sürahi şarap versin, sen de kendine ikram et. Bu şekilde kayıplarını ve üzüntülerini alırsın.

Petir duymuş, yere bakmış, iç çekmiş ve saygıyla şapkasını çıkarmış.

– Öyle olsun kadı efendi... demiş ve kadıya yaklaşmış.

Kadıya öyle bir vurmuş ki, başındaki sarığı yere düşmüş.

– Al sana bir tokat, kadı efendi! diye bağırarak. – Git ve çorbacı oğlunun elindeki kırık şarap sürahisini al. Zaten onu bana verecektin! (s. 144-142)

Ek 2: Nasreddin Hoca Fıkraları

Fıkralar Saim Sakaoğlu ve Ali Berat Alptekin tarafından “*Nasreddin Hoca*” adı ile yayınlanan kitaptan alınmıştır (Sakaoğlu & Alptekin, Nasreddin Hoca, 2014). Fıkraların bulunduğu sayfa numaraları her bir fıkra için ayrı olacak şekilde parantez içinde belirtilmiştir. Fıkralar “NH” kısaltması kullanılarak bu çalışmaya özgü bir şekilde numaralandırılmıştır.

NH1. Başını Pencerede Unutmasın

Hemşehrileri bazen candan, bazen de sahte olarak Hocaya saygı gösterirler. Günün birinde sahte saygı gösterenlerden biri Hocayı evine davet eder. Hoca da konumu gereği davete gider. Gider gitmesine de eve yaklaşınca ev sahibinin başını pencereden içeriye doğru çektiğini görür.

Hiçbir şey olmamış gibi evin kapısını çalan Hoca;

“Komşu, komşu ben geldim.” deyince, kapının arkasından değiştirilmiş bir ses duyulur:

“Ah Hocam, ah! Evin sahibi buradaydı, az önce gitti, ben sizin geldiğinizi söylerim, mutlaka çok üzülecektir.”

Hoca bu söz karşısında iyice sinirlenir ve;

“Ev sahibine söyleyin, bir daha bir yere giderken başını pencerede unutmasın.” der (s. 177-178).

NH2. Buraya Yeni Taşındığımızı Sanıyordum

Hoca ile hanımı bir gece yataklarında mışıl mışıl uyurlarken evlerine hırsız girer. Usta hırsızın, onlar uyurlarken evde bulduğu değerli eşyaları bir çuvala doldurup kapıdan çıkacağı sırada Hoca Efendi uyanır. Bir bakar ki hırsız eşyalarını çuvala doldurmuş götürmektedir.

Alelacele kalkan Hoca epeyce bir süre hırsız takip ettikten sonra ikisi birlikte bir eve girerler. Bu ev de hırsızın evidir. Karşısında Hocayı gören hırsız heyecanlı bir şekilde;

Hoca Efendi, benim evimde senin ne işin var? Burası benim evim, haydi var git işine!” der.

Hoca, hırsızın pişkinliğine aldırmadan cevabını yapıştırır:

“Be adam ne kızırıyorsun? Senin sırtındakiler bizim evin eşyaları değil mi? Ben de buraya yeni taşındığımızı sanıyordum!” (s. 196).

NH3. Yorgan Gitti Kavga Bitti

Bir gece Nasreddin Hoca ile hanımı odalarına çekilirler. Ancak bir süre sonra dışarıdan gelen gürültü patırtı sesleri ile uyanırlar. Mevsim kıştır, Hoca Efendi aceleyle üzerine yorganını alarak dışarıya çıkar. Bakar ki birkaç genç kavga etmektedir. Hemen onlara öğüt vermeye başlar:

“Yapmayın, etmeyin.” derken, olacak bu ya, Hocanın üzerindeki yorgan da bir taraflara düşer. Gürültü patırtı çıkaranların bir kısmı kavga eder gibi görünürken bir kısmı da yorganı kaptıkları gibi kaçarlar. Bir süre soma adamlar kavgayı bıraktıklarında Hoca bir de ne görsün? Yorgan gitmiş. Hanımı, üzgün bir şekilde eve dönen Hocaya sorar:

“Ne oldu Efendi? Hani yorganın nerede?”

Hoca yorganı kaybetmenin üzüntüsüyle;

“Sorma hatun, kavganın sebebi bizim yorganmış; yorgan gitti, kavga bitti.” diye cevap verir. (s. 167).

NH4. Tokadın Bedeli

Günlerden bir gün adamın biri Nasreddin Hoca’nın ensesine bir tokat atar. Hoca da adamı tuttuğu gibi Kadı Efendi’ye götürür. Hoca;

“Kadı Efendi, bu adam bana tokat attı. Şikâyetçiyim.” der.

Tokadı atan adam Kadı Efendi’nin tanıdığı çıkınca Kadı Efendi kararını verir ve şöyle der:

“Tokat atmanın bedeli bir akçedir. Ver de kurtul.”

Adam bir akçeyi getirmeye gider ama bir türlü gelmez. Beklemekten sıkılan Hoca kalkıp Kadı Efendi’nin ensesine bir tokat atar ve ardından cevabını verir:

“Kadı Efendi, adamın parayı getireceği yok. Getirirse de sana attığım tokadın cezası olarak alıverirsin.” (s. 197-198).

Yazarların katkı düzeyleri:	Birinci yazar %50, İkinci yazar % 50
Etik komite onayı:	Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.
Finansal Destek:	Çalışmada finansal destek alınmamıştır.
Çıkar çatışması:	Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Acaroğlu, M. T. (2007). *Nasreddin Hoca ile Kurnaz Petir, Bulgaristan Türkleri Üzerine Araştırmalar II*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Altunel, İ. (1990). *Anadolu Mahallî Fıkra Tipleri Üzerine Bir Araştırma (İnceleme ve Metinler)*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Arnaudov, M. (1905). *Bilgarskite Narodni Prikazki*. İzdatelstvo Pridrovna Peçatnitsa.
- Balan, A. T. (1896). *Bilgarska Literatura*. Plovdiv.
- Başgöz, İ. (1999). *Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Bliskov, İ. (1873). *Hitar Petir*. Ruse.
- Çağbayır, Y. (2006). *Ötüken Türkçe Sözlük (a-den)*. Yayın Nu: 683 Kültür Serisi: 336.
- Devellioğlu, F. (2012). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat (Eski ve Yeni Harflerle)* (29. b.). Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dinekov, P. (1963). *Bitovi Prikazki i Anekdoti*. Sofya: Bilgarsko Narodno Tvorçestvo.
- Duman, M. (2008). *Nasreddin Hoca ve 1555 Fıkrası* (1. b.). Heyamola Yayınları.
- Duman, M. (2009). Nasreddin Hoca-Cuha İlişkisinin Kısa Tarihi, En Eski Cuha Fıkraları ve Nasreddin Hoca Fıkralarının Cuha Fıkralarından Ayırılması İçin Bazı Ölçütler. *21. Yüzyılda Nasreddin Hoca ile Anlamak Uluslararası Sempozyum Akşehir 8-9 Mayıs 2008 Bildiriler* (s. 195-222). içinde Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

- Ekici, M. (2009). Gülme Teorileri ve Nasreddin Hoca Fıkraları. (271-280). 21. Yüzyılı Nasreddin Hoca ile Anlamak Uluslararası Sempozyum Akşehir 8-9 Mayıs 2008 Bildiriler. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Elçin, Ş. (2004). *Halk Edebiyatına Giriş* (8. b.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ganev, S. (2019). *Hitir Petir i Nastradin Hodja*. Sofya: Ciela.
- Kalaycı, M. (2018). *Hikâyât-ı Hoca Nasreddin (İncelemesi-Transkripsiyon-Tıpkıbasım)*. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kaya, D. (2007). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü* (1. b.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Lübomir Georgiev, H. C. (1968). *Reçnik Na Literaturnite Termini*. Sofya: İzdatelstvo Nauka i İzkustvo.
- Mahmut, K. (2018). *Divanü Lugatî't-Türk* (Cilt 3). (Z. A. Haz. Ahmet B. Ercilasun, Dü.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Önder, M. (1996). Nasreddin Hoca Gerçeği. M. S. Koz (Dü.) içinde, *Nasreddin Hoca'ya Armağan*. Oğlak Yayınları.
- Özkan, İ. (1983). *Nasreddin Hoca Tarihi Şahsiyeti ve Fıkraları Üzerine Bir İnceleme* (Ayrıbasım b.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.
- Özkan, İ. (1997). Türk Dünyasında ve Komşu Ülkelerde Nasreddin Hoca. *Nasreddin Hoca'nın Bulgar Halk Bilimine Etkisi Sempozyumu Bildirileri* (İ. Yalimov, Çev., s. 75-81). içinde Sofya.
- Radev, R. (2013). Smehit na Dumite. Malapropizmi i Yotovizmi v Bılgarslata Literatura. *Humorit: Promiti, Praktiki, Tehniki* (s. 175-203). içinde Sofya: Akademichno İzdatelstvo "Prof. Marin Drinov.
- Reçnik na Bılgarskiya Ezik*. (tarih yok). 11 10, 2022 tarihinde İnstitut za Bılgarski Ezik: <https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BA%D0%B4%D0%BE%D1%82/> adresinden alındı
- Sakaoğlu, S. (1984). *Fıkra Tiplerinin Değişmesi*. (444-456). Folklor ve Etnoğrafya Araştırmaları 1984. İstanbul 1984.
- Sakaoğlu, S., & Alptekin, A. B. (2014). *Nasreddin Hoca* (2. b.). Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Süleumanoğlu Yeisoy, H. (2002). Balkan Halkları Folklorunda Nasreddin Hoca Fıkraları. H. B. Öcalan (Dü.) içinde, *Balkanlardaki Türk Kültürünün Dünü-Bugünü-Yarını, (191-210)*, Uluslararası Sempozyum (26-28 Ekim 2001) Bildirileri (s. 191-210). Bursa.
- Tatarlı, İ. (1997). Bilge Nasreddin ve Fıkraları. *Nasreddin Hoca'nın Bulgar Halk Bilimine Etkisi Sempozyumu Bildirileri* (İ. Yalimov, Çev., s. 9-49). içinde Sofya.
- Talkoven Reçnik. 11 10, 2022 tarihinde <http://talkoven.onlinerechnik.com/duma/анекдот> adresinden alındı.
- Tsankova, T. Hitir Petir e folkloriçen geroy i ne moje da se predyavyavat pretentsii kide e roden, <http://focus-news.net/opinion/0000/00/00/6856/>. (2022, 01 07). <http://focus-news.net/opinion/0000/00/00/6856/> adresinden alındı.
- TDK. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. 10 20, 2021 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Türkmen, F. (1999). *Nasreddin Hoca Latifelerinin Şerhi (Burhaniye Tercümesi) Transkripsiyon, İnceleme, Metin*. İzmir: Akademi Katabevi.
- Vılçev, V. (1975). *Hitir Petir i Nastradin Hodja*. Sofya.

- Yenisoy, H. S. (2008, Mart-Nisan). Balkan Halkları Folklorunda Türk İzleri. *Balkanlarda Türk Kültürü*(68.), s. 6-8.
- Yıldırım, D. (2016). *Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları* (3. b.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Zafer, Z. (2018). Türkçe-Bulgarca Sözlük. 44. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.